

2021-01-19
Slutversion

Artskyddsutredning för detaljplan Odde, Stockholms stad

Bedömning av påverkan på arter skyddade enligt
Artskyddsförordningen som bedöms kunna påverkas av
detaljplanen.

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Skanska och Areim (JV-bolaget Kista Parkstad)
Framställt av: Ekologigruppen AB
www.ekologigruppen.se
Telefon: 08-525 201 00
Slutversion: 2021-01-19
Internt granskad: 2020-11-16 av Ulrika Hamrén
Uppdragsansvarig: Ulrika Hamrén
Medverkande: Johan Allmér
Framsidas bild: Dammen vid Odde
Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB
Internt projektnummer: 8473

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Artskyddsförordningen	5
Artskydd och detaljplaner	6
Planerad bebyggelse	8
Sammantagen bedömning av förenlighet med artskyddsförordningen.....	9
Bedömning av bevarandestatus och påverkan på fåglar från rödlistan 2020	10
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i> (NT).....	10
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i> (NT).....	11
Grönfink <i>Carduelis chloris</i> (EN)	12
Bedömning av bevarandestatus och påverkan på fladdermöss	13
Nordfladdermus <i>Eptesicus nilssonii</i> (NT)	13
Övriga fladdermusarter	14
Bedömning av bevarandestatus och påverkan på groddjur	14
Skyddsåtgärder.....	16
Åtgärder för att gynna biologisk mångfald.....	18
Referenser	19
Metod för artskyddsutredning och bedömning av bevarandestatus hos fåglar	20
Artskyddsutredning fåglar.....	20
Underlag för bedömning.....	20
Bilaga 1.....	23
Bakgrund Artskyddsförordningen	23
Avsiktligt dödande eller störande av fåglar	23
Begreppet gynnsam bevarandestatus ”GYBS”.....	23
Skada och förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsar	24

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Skanska och Areim (JV-bolaget Kista Parkstad) genomfört en naturvärdesinventering och kompletterande inventeringar av groddjur och fladdermöss inom planområdet för Odde. Vid groddjursinventeringen noterades mindre vattensalamander vid dammen i planområdets nordvästra del. Arten finns upptagen i 6 § artskyddsförordningen. Det innebär att själva djuren är skyddade i alla levnadsstadier (från ägg till vuxna). Vid fladdermusinventeringen noterades tre arter fladdermöss, nordfladdermus (NT), dvärgpipistrell och större brunfladdermus. Samtliga arter fladdermöss finns upptagen i 4 § artskyddsförordningen vilket innebär att även arternas livsmiljöer är skyddade. Samtliga noterade fladdermöss bedöms nyttja delar av planområdet regelbundet för födosök, inga tecken på aktiva kolonier gjordes inom planområdet. I samband med naturvärdesinventeringen noterades även förekomst av fåglar inom planområdet, av fågelkunnig ekolog, någon riktad fågelinventering av enskilda revir har dock inte genomförts. Fyra arter, eller spår av dessa, noterades, spillkråka, grönfink, svartvit flugsnappare och duvhök. Spillkråka bedöms vara tillfällig i området och naturmarken inom planområdet får anses vara allt för fragmenterat för att fungera som revir för arten. Grönfink och svartvit flugsnappare bedöms kunna förekomma tämligen stationärt inom planområdet eller dess närhet. Det finns dock inga tecken på att arterna häckar inom planområdet. Duvhök bedöms vara tillfällig inom planområdet. Arten har stora revir och än större jaktområden.

Målet med utredningen har varit att göra en bedömning av nationell och lokal bevarandestatus för de skyddade arter som har observerats inom området samt om genomförandet av planen utlöser förbud enligt artskyddsförordningen på skyddade arter i området.

För områdets fladdermöss bedöms en mindre del av deras födosöksområden tas i anspråk av ny bebyggelse vilket kan utlösa förbud enligt 4 § i artskyddsförordningen. För att motverka eventuell negativ påverkan på fladdermössens fortsatta möjligheter till födosök i området föreslås ett antal skyddsåtgärder. Bland annat nyskapas motsvarande miljöer inom kvarvarande naturmark. En skötselplan tas fram som beskriver vilka löpande skötselåtgärder som behövs för att upprätthålla funktionen de initiala åtgärderna.

Dessutom föreslås generella åtgärder för att gynna biologisk mångfald inom kvarvarande naturmark.

Inledning

Ekologigruppen har på uppdrag av Skanska och Areim (JV-bolaget Kista Parkstad) genomfört en naturvärdesinventering i separat rapport, och kompletterande inventeringar av groddjur och fladdermöss inom planområdet för kvarteret Odde. Målet med denna artskyddsutredning har varit att göra en bedömning av nationell och lokal bevarandestatus för de skyddade arter som har observerats inom området samt bedöma huruvida genomförandet av planen utlöser förbud enligt artskyddsförordningen på skyddade arter i området.

Inventeringsområdets läge och avgränsning framgår av figur 1.

Figur 1. Översikt över inventeringsområde vid Odde, med dammen markerad.

Bakgrund

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser (förbuden) finns i 4–9 §§. Den 4 § och den 7 § är båda implementeringar av EU-direktiv. Den 6 §, den 8 § och den 9 § är nationella svenska fridlysningsbestämmelser. Undantagen från fridlysningsbestämmelserna regleras i 14–15 §§. Länsstyrelsen beslutar om dispens enligt 14 § ("EU-arter") och 15 § ("svenska arter") i artskyddsförordningen. Alla svenska vilda fåglar är skyddade enligt artskyddsförordningens 4 §.

Artskyddsförordningen ger ett skydd för alla vilda fåglar och ett antal djur och växter som finns uppräknade i artskyddsförordningens bilagor. Olika arter har olika skydd beroende på i vilken § i artskyddsförordningen som arten är skyddad. Alla fåglar är skyddade enligt § 4. Skyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga, det finns ingen rimlighetsavvägning mellan olika intressen. I

prejudikat finns bedömningar att det inte är enstaka individer som är skyddade utan snarare den lokala populationen (Se faktaruta).

Alla arter av fladdermöss är i Sverige fredade enligt 3§ jaktlagen och fridlysta enligt Artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser 4§.

Utdrag ur 4 § artskyddsförordningen

4 § I fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

Första stycket gäller inte jakt efter fåglar och däggdjur. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Olika arter av groddjur är skyddade i olika paragrafer (4§ och 6§) i Artskyddsförordningen. Inom

Lokal population är ett begrepp som är centralt vid tolkning av artskyddsförordningen är lokal population. Naturvårdsverket definierar population som en grupp av individer av samma art som nyttjar ett geografiskt avgränsat område samtidigt och har möjlighet att dela gener. En lokal population kan vara olika för olika arter. För en vanligt förekommande flygande art kan den lokala populationen vara stor och sträcka sig över stora ytor på läns- eller till och med nationell nivå medan den för arter som sprider sig dåligt är betydligt mindre. I stor utsträckning saknas praxis om hur lokal population skall bedömas.

det aktuella planområdet är endast mindre vattensalamander hittad. Aren är skyddad enligt 6 § vilket innebär att själva djuren är skyddade i alla levnadsstadier (från ägg till vuxna).

Artskydd och detaljplaner

Vid planläggning av ett område är det två viktiga bedömningar som skall göras för varje skyddad art som förekommer i området:

1. Försvåras upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus? Om ett projekt eller en plan bedöms påverka populationen är det inte möjligt att söka dispens, istället måste skyddsåtgärder vidtas så att populationen inte påverkas.
2. Görs intrång i en arts livsmiljö? Om väsentliga delar av en fågelarts livsmiljö minskar på grund av planläggningen kan denna behöva ersättas på annat håll.

Om båda dessa frågor hanteras, behövs inte längre dispensen. Målet med skyddsåtgärderna blir alltså att göra dispensen onödig, genom att population och livsmiljöers ekologiska funktion inte påverkas negativt. Skyddsåtgärder kan ha karaktären av kompensationsåtgärder där ett näraliggande område iordningställs så att numerären av arten inte minskar. Ett samråd med Länsstyrelsen bör genomföras om det finns risk för att förbud utlöses eller om det krävs särskilda skyddsåtgärder för att inte utlösa förbud.

Hur ska artskyddsfrågor inom detaljplan samrådas med Länsstyrelsen?

Artskyddet ska i huvudsak hanteras inom planprocessen och bedömningen av fridlysta arters bevarandestatus och påverkan bör finnas redan i plansamrådet. Om påverkan på bevarandestatus kan undvikas genom försiktighets- och skyddsåtgärder, ska en anmälan om samråd enligt 12 kapitlet 6§ miljöbalken göras till Länsstyrelsen, för att säkerställa att förbuden i artskyddsförordningen inte utlöses. Samråd ska ske senast 6 veckor innan åtgärden avses att utföras och under den tiden får åtgärden inte påbörjas. Länsstyrelsen kan inte överpröva en detaljplan på den grunden att den strider mot artskyddsbestämmelserna, eftersom artskydd inte är en överprövningsgrund enligt 11 kap. 10 § PBL (om inte påverkan sker på ett Natura 2000-område som är ett riksintresse enligt 4:8 MB). Planen kan antas men går inte att genomföra om den strider mot artskyddsförordningens bestämmelser.

För artförekomster där förbud riskerar att utlösas ges alltså förslag på åtgärder så att kontinuerlig ekologisk funktion säkerställs så att inte förbud utlöses. Samråd med Länsstyrelsen föreslås för att säkerställa att de delar uppfattningen gällande skyddsåtgärder. Om inte skyddsåtgärder behövs för en art, ges för vissa arter rekommendationer istället. Om bedömningen är att väsentliga delar av en skyddad arts livsmiljö minskar på grund av planläggningen ges förslag på hur livsmiljön kan ersättas på annat håll. Om skyddsåtgärder eller rekommenderade åtgärder planeras genomföras måste först ett 12:6 samråd med Länsstyrelsen ske, eftersom åtgärder både kan få positiva och negativa följder för biologisk mångfald. För ytterligare bakgrund gällande Artskyddsförordningen se Bilaga 2.

Arter från rödlistan 2020

Fyra arter är på något sätt observerade från området som är upptagna på Artdatabankens rödlista 2020 och därmed ska utredas vidare (tabell 1). Antingen har individer av en art observerats eller så har arttypiska spår av arter noterats i samband med inventeringarna i området.

Tabell 1. Fyra fågelarter upptecknade i Rödlistan är observerade inom planområdet för Odde, eller dess direkta närhet.

Rödlistad art	Förekomst inom planområdet	Rödlistad
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i> (NT)	Tillfällig förekomst, har sina huvudsakliga livsmiljöer i större skogsområden norr om planområdet.	Arten är rödlistad som nära hotad (NT).
Grönfink <i>Carduelis chloris</i> (EN)	Tillfällig, möjligen regelbunden förekomst inom planområdet.	Arten är rödlistad som nära hotad (NT).
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>	Bedömningen är att spillkråka inte häckar inom planområdet. Inga individer av arten har noterats i samband med inventeringarna, däremot har spår av arten sätts i lämplig häckmiljö.	Arten är rödlistad som nära hotad (NT).
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i> (NT)	Tillfällig, möjligen regelbunden förekomst inom planområdet.	Arten är rödlistad som nära hotad (NT).
Nordfladdermus <i>Eptesicus nilssonii</i> (NT)	Arten förekommer spritt inom planområdet. Flest observationer gjordes vid dammen, men även i andra delar av planområdet förekom arten frekvent.	Arten är rödlistad som nära hotad (NT).

Planerad bebyggelse

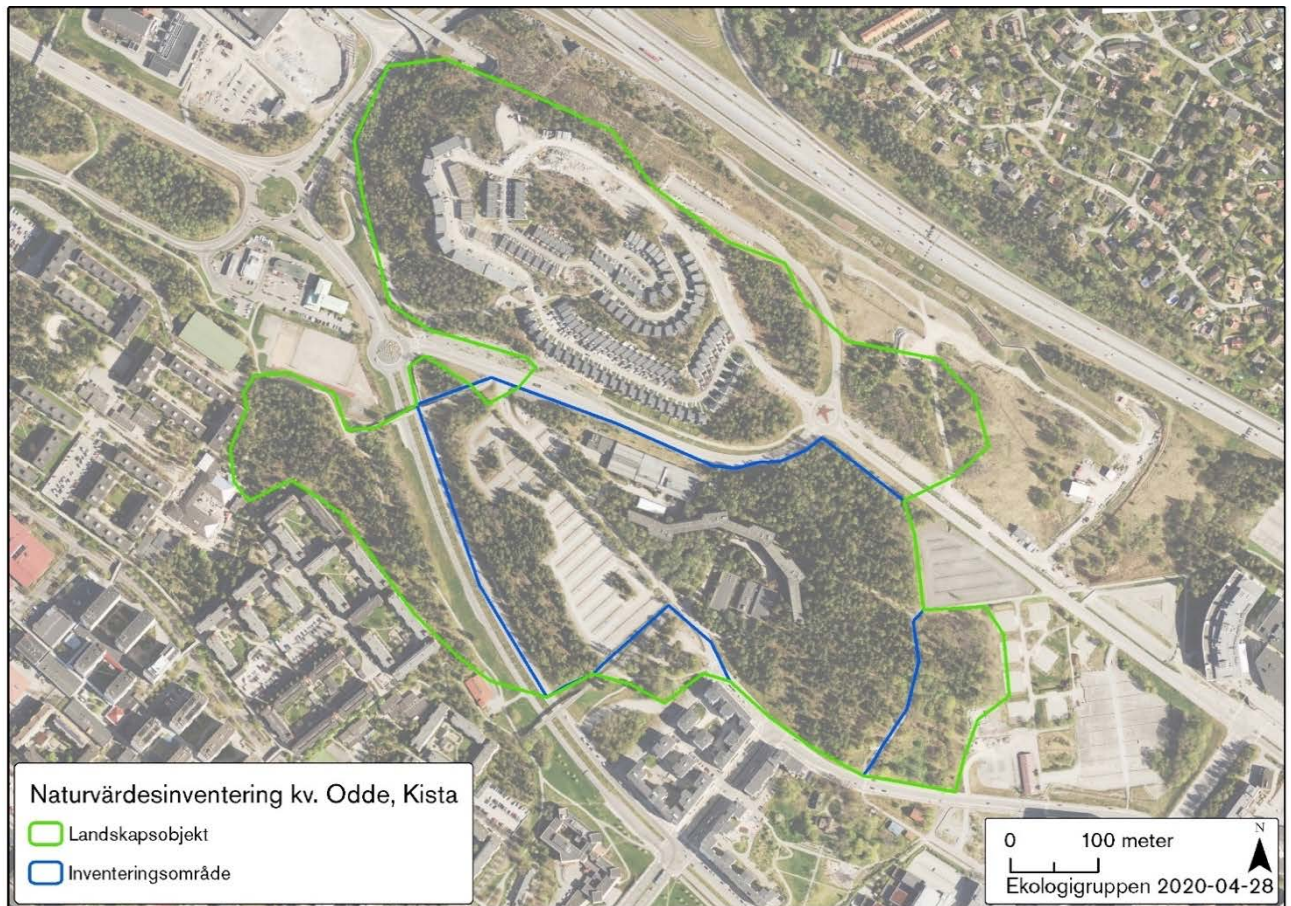
Figur 1. Planerad bebyggelse vid Kv Odde. Röd-rosa yta markerar påverkan på livsmiljöer för fladdermöss, genom att kantzoner med äldre träd tas i anspråk och försvinner. Gul-beigea ytor är utomhusytor för förskoleverksamhet, dessa bedöms dock inte påverka livsmiljöer för skyddade arter då del av befintlig vegetation avses bevaras.

Den planerade bebyggelsen illustreras i figur 1. Den påverkan som bedöms ske på skyddade arter (fladdermöss) är markerad som en röd-rosa yta utmed Kista alléväg. Exploateringen utgörs av flervåningshus och mellanliggande kvartersmark. Påverkan på livsmiljöer för fladdermöss består framför allt av att en kantzon och skogsbård med varierad struktur där fladdermössen regelbundet födosökte tas i anspråk av exploateringen. Påverkan är ytmässigt begränsad och bedöms kunna återskapas i andra delar av planområdet där naturmark lämnas.

Figur 3. I utförd naturvärdesinventering (NVI) har ett landskapsobjekt för barrskog avgränsats.

Bedömning av bevarandestatus och påverkan på fåglar från rödlistan 2020

Spillkråka *Dryocopus martius* (NT)

Ekologi och livsmiljökrav

Spillkråkan (figur 18) lever i både barr- och lövträdsmiljöer och behöver stora skogsrevir och grova boträd. Varje par har stora revir och utnyttjar mellan 400–1 000 hektar skog beroende på skogens kvalitet. Spillkråkan behöver tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Arten födosöker ofta lågt i träd, på stubbar och gärna i rotrötad gran efter hästmyror. Arten mejslar under mars till maj ut ett stort bohål i grova träd, men ibland häckar arten även i gamla bohål. Bohålan är ca 40 cm djup och med en oval ingångsöppning som är ungefär 10 cm i diameter. Vanligaste boträden är grova aspar. De gamla bohålorna utnyttjas av en mängd djurarter såsom knipa, stare, ugglor, mård, ekorre och fladdermöss. Spillkråkeboträd går av relativt ofta i vinden, varvid lämpliga stubbar för slaguggla bildas. Spillkråkan räknas därför som en nyckelart i boreala skogar. Arten lägger 3–6 ägg i april till maj som ruvas under ca 13 dygn. Ungarna blir flygga efter ca 25 dygn. Vanligtvis är spillkråkan stannfågel inom reviret året om, men vissa år sker tendenser till flyttningsrörelser (Artdatabanken 2020).

Utbredning och population

Förekommer över hela Sverige med undantag för de större slättområden, fjällkedjan och de innersta delarna av norra Norrland.

Bevarandestatus

Beståndet uppskattades till 29 000 par nationellt och 700 i Stockholms län vid senaste beräkningen 2012, men osäkerheten är relativt stor (Ottosson *et. al.* 2012). Nationellt ligger antalet par över vad som antas vara minsta gynnsamma ”minimum viable population”, förkortat MVP (beräknat till 3 500 häckande par), men under lokalt.

Hot

Modernt hyggesbruk med täta unga homogena skogar utgör ett hot för spillkråkan även om viss föda, såsom hästmyror, gynnas av hyggesbruk, dessutom kan varma hyggeskanter och bryn vara positivt för arten. Inom vissa områden finns dock troligen brist grovstammiga boträd varvid häckningen måste ske i samma träd flera år i följd. Predatorhot utgörs av mård (som ofta tar ungar i boet) och duvhök. Exploatering av kärnområden med äldre grovstammig tall och asp kan innebära ett förstört revir för spillkråkan.

Bedömning av påverkan

Nationell population

Populationen i landet är över MVP (minimum viable population) och gynnsam bevarandestatus påverkas sannolikt inte av planerna vid Odde.

Lokal population

Den lokala populationen bedöms minst omfatta Stockholms län eller större område. Inom planområdet har inga observationer av själva fågeln gjorts och det finns inga registrerade fynd i artportalen åren 2000-2020, utan det finns endast spår av spillkråka i form av gamla födosökshål. Skogsområdet inom planområdet är mycket isolerat från mer sammanhängande skogsområden inom Igelbäckens naturreservat och Hansta samt Järvafältets och Igelbäckens naturreservat, se figur 2. Sannolikt nyttjas skogsmarken inom planområdet endast marginellt av spillkråka eftersom området ligger isolerat och är för litet för att utgöra ett revir i sig. Troligen kan enskilda par, i likhet med rovfåglar, ha betydelse för den lokala gynnsamma bevarandestatusen eftersom de behöver stora skogsrevir och grova boträd, men eftersom det mest gynnsamma området för arten ligger utanför det planlagda området bedöms inte den lokala bevarandestatusen påverkas. Närliggande naturreservat bedöms hysa tillräckliga arealer födosöksområden för spillkråka, trots detaljplanens genomförande, så att livsmiljöernas kontinuerliga ekologiska funktion kan upprätthållas. Gynnsam bevarandestatus bedöms i detta fall inte påverkas på lokal nivå. Skogsområdet inom planområdet bedöms inte vara av sådan betydelse att ianspråktagande av viss yta naturmark påverkar förutsättningarna för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion för den lokala populationen.

Intrång i livsmiljöer

En kontinuerlig ekologisk funktion bevaras i och med att områden med bedömd regelbunden förekomst av spillkråka inte påverkas av planerna. Inget intrång i livsmiljöer bedöms därför ske.

Rekommendationer för att gynna arten

Allmänna rekommendationer för att gynna spillkråka är att bevara gamla eller senvuxna träd (klenare men gamla) med grov bark, skador, döda delar eller håligheter. Nya träd lämpliga som efterträdare bör tillåtas åldras såsom asp och tall. Även äldre gran kan nyttjas ibland och bör därför sparas.

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca* (NT)

Ekologi och livsmiljökrav

Svartvit flugsnappare häckar i löv- och blandskog samt i trädgårdar och parker.

Utbredning och population

Den förekommer i större delen av landet. I augusti och september flyttar flugsnapparna till tropiska Afrika.

Bevarandestatus

Arten har tidigare bedömts som livskraftig men populationsminskningen de senaste 10 åren innebär att kriterierna för NT (nära hotad) blir uppfyllda. Den svartvita flugsnapparen är en av våra mest allmänna häckfåglar, och tack vare den stora tillgången på holkar i parker och trädgårdar är den jämte mesarna, en av våra vanligaste trädgårdsfåglar. Det svenska beståndet är beräknat till 1 400 000 par och 60 000 par i Stockholms län (Ottosson *et al.* 2012). Eftersom den är rödlistad är bevarandestatus inte gynnsam på nationell nivå (ArtDatabanken 2020).

Hot

Förklaringar till minskningen saknas, men man befärar att klimatförändringen spelar in. I stadsmiljö utsätts flugsnapparen och andra småfåglar för jakt (predation) av bland annat kråkfåglar och katter (Jordbruksverket 2019).

Bedömning av påverkan

Nationell population

Populationen i landet är över MVP och påverkas sannolikt inte av planerna vid Kv Odde.

Lokal population

Den lokala populationen bedöms minst omfatta Stockholms län eller större. Inom planområdet bedöms arten vara tillfällig, men det kan inte uteslutas att arten häckar i närområdet.

Den lokala populationen är stor och bedömningen är att det inte sker någon påverkan på den lokala populationen.

Intrång i livsmiljö

Inget intrång i livsmiljöer bedöms ske. Kontinuerlig ekologisk funktion bedöms upprätthållas för svartvit flugsnappare i området. Bedömningen är därför att arten inte påverkas

Rekommendationer för att gynna arten

Inga särskilda rekommendationer föreslås, men fågelholkar är generellt gynnsamt att sätta upp för flera arter

Grönfink *Carduelis chloris* (EN)

Ekologi och livsmiljökrav

Arten är knuten till olika typer av miljöer såsom hagar, enbuskmarker, trädgårdar och parker. Grönfinken äter frön och insekter. Häckar i enbuskar eller täta granar på några meters höjd.

Utbredning och population

Arten förekommer i hela Sverige. En del fåglar flyttar under vinterhalvåret till Nordtyskland och i vissa fall ända till Sydvästeuropa.

Bevarandestatus

Idag finns det uppskattningsvis drygt 660 000 par i landet. Den finns över nästan hela landet med högst täthet i de södra och mellersta delarna. Arten är relativt vanlig i Stockholms län med 50 000 par, men har minskat kraftigt de senaste 10 åren. Arten har inte varit rödlistad tidigare, men den mycket kraftiga minskningen de senaste 10 åren, orsakad av en sjukdom, innebär att den nu uppfyller kriterierna för EN. Eftersom den är rödlistad är bevarandestatus inte gynnsam på nationell nivå (ArtDatabanken 2020).

Hot

En sjukdom (flagellat) har nyligen (2007) invandrat till Sverige och har sedan dess påverkat beståndet kraftigt negativt. Minskningstakten har uppgått till 61% under de senaste 10 åren.

Bedömning av påverkan

Nationell population

Populationen i landet är över MVP och påverkas sannolikt inte av planerna vid Kv Odde.

Lokal population

Den lokala populationen bedöms minst vara Stockholms län eller större. Inom planområdet har arten observerats under häckningstid, men som födosökande. Den lokala populationen är dock över MVP, vilket gör att arten endast skulle påverkas marginellt om planen för området genomförs.

Intrång i livsmiljö

Kontinuerlig ekologisk funktion bedöms upprätthållas för grönfinkens livsmiljöer i området eftersom de delar som påverkas av planen inte utgörs av livsmiljöer för arten.

Rekommendationer för att gynna arten

Inga särskilda rekommendationer föreslås.

Bedömning av bevarandestatus och påverkan på fladdermöss

Nordfladdermus *Eptesicus nilssonii* (NT)

Ekologi och livsmiljökrav

Arten är en mycket vanlig art med ett generellt biotopval. Arten förekommer i nästan alla miljöer, den är ofta även vanlig inne i städer. Nordfladdermus jagar många gånger över villaträdgårdar och gynnas av exempelvis gatubelysning. Nordfladdermus bildar bara kolonier i hus.

Utbredning och population

Arten är en av Sveriges vanligaste fladdermusarter med förekomst från sydligaste Skåne till Lappland norr om polcirkeln. Den förekommer i de flesta slags miljöer. Indikationer finns på att arten minskar i södra Sverige, vilket är baserat på två geografiskt begränsade studier där arten uppvisar en kraftig minskning. Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning (Art databanken).

Bevarandestatus

Utbredningsområdets storlek och förekomstarean överskrider gränsvärdena för rödlistning. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 27,5 (5-50) % under de senaste 21 åren. Bedömningen baseras på ett för arten lämpligt abundansindex och minskad geografisk utbredning och/eller försämrade habitatkvalitet. Beroende på vilka av de skattade värdena som används varierar bedömningen från Livskraftig (LC) till Starkt hotad (EN). Baserat på de troligaste värdena hamnar arten i kategorin Nära hotad (NT). Minskningstakten för den svenska populationen bedöms vara nära gränsvärdet för Sårbar (VU). Eftersom den är rödlistad är bevarandestatus inte gynnsam på nationell nivå (ArtDatabanken 2020).

Hot

Förklaringar till minskningen saknas.

Bedömning av påverkan

Nationell population

Populationen i landet är över MVP och påverkas sannolikt inte av planerna vid Kv Odde.

Lokal population

I Stockholmsområdet är arten fortfarande vanligt förekommande och tillsammans med dvärgpipistrell den art man först observerar vid fladdermusinventeringar i bebyggda områden. Det är dock oklart hurvida arten har en pågående minskning även i Stockholmsområdet, det råder även en osäkerhet i hur föryngringen i området ser ut. Eftersom utvecklingen för arten på lokal nivå inte är känd bedöms förslaget kunna påverka lokal population negativt genom framför allt minskad födotillgång inom området.

Intrång i livsmiljö

Ett begränsat intrång i livsmiljö bedöms framför allt kunna ske om inte hänsyn tas till den anlagda dammen inom planområdet.

Skadebegränsande åtgärder

Projektet bör så långt som möjligt undvika ingrepp och negativ påverkan i miljöerna kring dammen och grönstråket söder ut. Framför allt gäller det att anpassa belysningen till sådan armatur som inte påverkar nattlevande djur som insekter och fladdermöss negativt, samt att bibehålla ett trädskikt.

Åtgärder för kontinuerlig ekologisk funktion

Skyddsåtgärder bör i första hand inriktas på att öppna upp tätare skogspartier med mycket slyppslag, för att skapa en varierad skog med olika täthet där glesare partier gynnar fladdermössen. En gles trädgård mellan dammen och skogspartier i nordost, samt utmed Kista Alléväg åt sydost, bör bibehållas för att bevara samband mellan dammen och kvarvarande skog i östra delen av området (figur 4). Målet är flikiga bryn mellan skog och öppna partier där insekter och fladdermöss kan finna platser med lä och insekter under blåsiga nätter. Träd och småträd i olika höjd, gärna arter som blommar för att gynna insekter och i sin tur fladdermössens föda.

Övriga fladdermusarter

Utöver nordfladdermus noterades dvärgpipistrell och större brunfladdermus under inventeringen. Ingen av dessa arter är rödlistade men de är skyddade enligt 4§ artskyddsförordningen vilket betyder att även deras livsmiljöer är skyddade.

Dvärgpipistrell är tillsammans med nordfladdermus den art man oftast registrerar vid fladdermusinventeringar i Stockholmsområdet, särskilt i stadsnära områden. Artens lokala population bedöms vara stor och sannolikt finns god konnektivitet mellan olika delpopulationer på landskapsnivå. Inom planområdet bedöms påverkan på arten främst bli att mindre delar av livsmiljöerna tas i anspråk vid en exploatering utmed Kista Alléväg.

Större brunfladdermus bedöms vara något ovanligare i stadsnära miljöer inom Stockholmsområdet men i vissa områden förekommer arten tämligen allmänt, framför allt i anslutning till parker och vattennära områden. Arten har tidigare varit rödlistad men bedöms nu för tiden vara så pass allmän med stabila populationer att den inte längre uppfyller några kriterier för rödlistning. Inom planområdet bedöms påverkan på arten främst bli att mindre delar av livsmiljöerna tas i anspråk vid en exploatering utmed Kista Alléväg.

Bedömning av bevarandestatus och påverkan på groddjur

Inom planområdet påträffades mindre vattensalamander (*Lissotriton vulgaris*) vid en groddjursinventering som Ekologigruppen genomförde under våren 2020. Alla salamandrar observerades i kanten av dammen. Baserat på fynd under inventeringen utgör dammen lekmiljö för mindre vattensalamander. I närområdet kring dammen finns lövträdsmiljöer med riklig markvegetation (exempelvis löktrav, vitsippa och lövsly) som kan hålla en del fukt kvar vid markytan, och här bedöms de primära livsmiljöerna finnas för salamandrarna. Övervintring bedöms ske inom samma område, möjligtvis i håligheter vid rötterna av de alträd som finns kring dammen

eller under död ved. Den lokala populationen bedöms utgöras av de individer som finns i anslutning till dammen.

Mindre vattensalamander är i huvudsak ett landlevande djur, men håller sig gärna året runt i närheten av sina lekvatten. Dessa lekvatten kan vara av olika typer och bestå av såväl tillfälliga som permanenta småvatten. Efter övervintringen vandrar djuren i april-maj till lekvattnen där parning och äggläggning sker. Då leken avslutats går de tillbaka upp på land.

Mindre vattensalamander finns upptagen i 6 § artskyddsförordningen. Det innebär att själva djuren är skyddade i alla levnadsstadier (från ägg till vuxna). Eftersom det finns förslag på förändringar kopplat till detaljplanen inom de avgränsade livsmiljöerna för salamander behöver man säkerställa att områdets ekologiska funktion för groddjur kan bibehållas eller förstärkas så att förutsättningarna för salamandrarna är lika bra eller bättre efter genomfört projekt. Exempel på åtgärder som kan genomföras är att bibehålla och förstärka livsmiljöerna på land med död ved, att bevara områdets alar, öka kvaliteterna i dammen genom att skapa grunda vattenmiljöer och plantera vattenväxter samt anpassa belysning i området så att påverkan på groddjur begränsas. Planen bedöms inte medföra sådan påverkan att den lokala populationen av mindre vattensalamander påverkas negativt.

Skyddsåtgärder

Skyddsåtgärder betraktas som bindande och måste genomföras innan exploatering påbörjas. Detta är en särskild överenskommelse med länsstyrelsen där man åtar sig att genomföra åtgärderna och underhålla dessa så önskad effekt av åtgärderna bibehålls.

Nedanstående åtgärder bedöms vara nödvändiga för att inte förbud ska utlösas:

- **Dammen och omkringliggande sumpskog är centralt att bevara i yta och kvalitet**, det vill säga att området ska bibehålla den struktur som finns där i nuläget med avseende på vattentillgång och vattenkvalitet, samt förekomst av träd- och fålskikt. Någon enstaka spång eller liknande bedöms kunna anläggas inom området men det är mycket viktigt att fålskiktet inte ändras, utan behåller sin naturliga och lundartade karaktär. Hårdgjorda ytor eller intensivt klippta gräsytor påverkar födotillgången för fladdermöss och groddjur mycket negativt.
- **Alsumpskogen behöver skötas** så att strukturerna bevaras över tid. Detta kan ske genom nyplantering av klibbal eller genom att driva upp rotskott från gallrade/avverkade träd. Ett övergripande mål är att bevara en halvöppen miljö fri från tät sly- och buskvegetation. Skötselåtgärder för att upprätthålla strukturen i alsumpskogen beskrivs i en skötselplan som tas fram för området.
- Träd som bedöms utgöra en säkerhetsrisk kan tas ner förutsatt att nya träd planteras och att stammar från avverkade träd lämnas kvar inom området. Om en arborist bedömer träd som en säkerhetsrisk behöver avvägningar göras mot eventuella naturvärden som är knutna till trädet. I de fall ett träd behöver tas ned bör det först undersökas om trädets krona istället kan balanseras/beskäras, om en högstubbe eller trädruin kan skapas där delar av stammen får stå kvar, samt att nedtagna trädstammar och grenar bevaras i intilliggande naturmark eller på plats om det är möjligt, som en faunadepå.
- **Habitatförstärkande åtgärder genomförs på lämpliga platser** inom skogsmarken i den östra delen av planområdet samt i den del av skogen som ligger utanför aktuellt planområde men som utgör del av samma livsmiljö (se figur 4). Habitatförstärkande åtgärder består i att öppna upp och gallra i tätare partier med skog för att möjliggöra för fladdermössen att jaga i dessa delar. Detta är nödvändigt för att utöka födosöksområdena för fladdermöss i och med att födosöksområden tas i anspråk i andra delar av planområdet. Planering av åtgärderna ska göras i fält tillsammans med en biolog/ekolog som är kunnig inom detta område.
- **Ett sammanbindande stråk i form av en gles trädridå över torget sparas mellan damm/sumpskogen och skogsmarken** (visas som pil i karta, figur 4). Genom att behålla en yta som inte är bebyggd, och där det står glest med träd, finns goda möjligheter för fladdermöss och andra djur att röra sig mellan dammen och intilliggande skogsområden. Habitatförstärkande åtgärder i detta stråk kan vara att förse murar med gröna toppar av sedumarter och/eller andra örter som gynnar insekter och i sin tur fladdermöss och fåglar.
- **Belysning inom delar av området anpassas** så att den inte påverkar förekomsten av fladdermöss inom planområdet negativt. Genom att använda sig av en speciell sorts armatur kan man på platser som är särskilt känsliga avsevärt minska påverkan på nattlevande organismer. I Järfälla kommun har man använt sig av Clearfield 610 (Biodiversity) som har en färgåtergivning som motsvarar vanliga armaturer i dessa miljöer. Vår bedömning är att anpassad belysning framför allt är aktuell kring dammen

och intilliggande skogsparti samt där nya gångstråk anläggs i och i anslutning till skogen.

- Sju till tio **fladdermusholkar sätts upp** inom skogsmarken för habitatförstärkande åtgärder för att tillgodose behov av dagsvisten under den aktiva perioden för fladdermössen i området.
- Vid röjningsarbeten som syftar till att skapa ökad trygghet i området ska **avvägningar mot ekologiska värden** göras för att säkerställa att buskar och träd som bedöms vara av särskilt värde för skyddade arter inte tas bort.
- **En skötselplan för områdets naturmark** tas fram för att säkerställa att de inledande skyddsåtgärdernas funktion, i form av habitatförstärkande åtgärder, bibehålls över tid. Skötselplanen syftar till att säkerställa de kvaliteter man avser att skapa med skyddsåtgärderna. Optimalt bör skötselplanen för naturmark omfatta ett större område än själva detaljplaneområdet, då skogen utgör en samlad livsmiljö oaktat plangräns (se figur 4). Planen bör även omfatta övriga åtgärder i områdets grönytor för att gynna biologisk mångfald i området, vilka beskrivs nedan.

Teckenförklaring

Figur 4. Illustrationsplan där det framgår var åtgärder behöver genomföras.

Åtgärder för att gynna biologisk mångfald

Detta avser åtgärder som ytterligare bedöms kunna stärka områdets funktion för biologisk mångfald, men som rent juridiskt inte är att betrakta som skyddsåtgärder. Åtgärderna föreslås beskrivas som del av skötselplan.

- Tre till fem mulmholkar med fågelholk integrerad. Mulmholkar är holkar fyllda med sågspån, vilket gynnar många insekter som är knutna till gamla ihåliga träd, bland annat i ekmiljöer, gammal tallskog eller bland äldre lövträd. Kombinerat med fågelholkar gynnas även hålhäckande fåglar som förekommer i området.
- Faunadepåer i form av högar med trädstammar och grenar, för att gynna insekter knutna till död ved. Detta gäller framför allt för arter som är knutna till gamla träd av ek och tall. Gamla träd som behöver avverkas inom planområdet läggs ut som faunadepåer i skogsmarken inom planområdet, framför allt i solexponerade lägen.
- Veteranisering av vissa yngre tallar för att kompensera för bortfall av gamla tallar som kommer att avverkas vid genomförande av planen. Veteranisering av träd innebär att man på ett anpassat sätt skadar yngre träd med olika metoder för att skynda på de processer som gör att gamla träd är värdefulla för många arter. På tall rör det sig bland annat om att skapa barkfria ytor på stammarna för att stimulera produktionen av kåda, vilket i sin tur gör trädet mer motståndskraftigt mot rötangrepp.
- Skapa högstubbar av vissa träd för att gynna vedlevande insekter. Genom att skapa högstubbar av träd skapas livsmiljöer för många vedlevande insekter vilket i sin tur även gynnar fåglar som livnär sig på larver av trädlevande insekter, som till exempel hackspettar.
- Lekmiljöerna för groddjur (förekommade mindre vattensalamander) i dammen kan förbättras. I nuläget sluttar botten snabbt ner mot djupare vatten och det saknas till stor del vattenvegetation där salamandrarna kan fästa sina ägg. Genom att skapa inslag av grunda vattenmiljöer i delar av dammen eventuellt genom att fylla på med mindre stenar och inslag av finare material, och plantera vattenväxter kan dammens kvaliteter som lekvatten förstärkas. Möjliga arter av vegetation för vattenmiljön är exempelvis natearter (tex späd-, grop- och trubbnate), lånke-arter (sommarlånke, dikeslånke, smålånke), axslinga, kransslinga, sumpförgätmigej, svalting, pilblad, och stor igelknopp. Vid stränderna kan arter som exempelvis kabbeleka, äkta förgätmigej, fackelblomster, gul svärdsilja, hundstarr och vattenmåra vara möjliga. Arter som ska undvikas är starkväxande eller invasiva arter som t.ex. kavedun, bladvass, vattenpest och jättegröe.
- Gröna biotopstak på vissa byggnader skulle kunna gynna insekter, vilket i sin tur kan öka födotillgången för fladdermöss. Dock är åtgärder i naturmark troligen mer effektiva i det fall husen är höga.
- Soliga sandmiljöer för vildbin, tillsammans med blommande sälj och andra växter, skulle vara bra att integrera i nya gestaltade miljöer kring Ormen Långe.

Referenser

Digitala källor

ArtDatabanken, uttag av rödlistade arter.

ArtDatabanken 2020. Artfakta för de påträffade arterna. <http://artfakta.artdatabanken.se>

Artportalen 2020. Sökning med polygon inom och strax utanför området. Sökperiod var 2000–2020. Sidan besökt 2020-04-25. <http://www.artportalen.se>

BirdLife 2012. SOF-Sveriges ornitologiska förening. Häckningskriterier.
<http://birdlife.se/atlasinventering/hackningskriterier/>

Tryckta källor

ArtDatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige 2020. ArtDatabanken SLU, Uppsala

Berryman, A., and P. Kindlmann. 2008. Population Systems. Springer, Ipswich, MA.

Desrochers, A., and S. J. Hannon. 1997. Gap crossing decisions by forest songbirds during the post-fledging period. *Conservation Biology* 11:1204–1210.

Eklom R. 2007. Ny vår för fågelinventeringar en översikt av de vanligaste metoderna för att inventera fåglar. Sveriges Ornitologiska Förening i samarbete med Uppsala Universitet & Studieförbundet

Eriksson, M.O.G. 2010. Storlommen och smålommen i Sverige - populationsstatus, hotbild och förvaltning. - Sveriges Ornitologiska Förening, Stockholm och Svenska LOM-föreningen /Projekt LOM, Göteborg

Eklund, N. (red.). 2009. Kustfågelbeståndets utveckling i Stockholms läns skärgård. Vår Fågelvärld.

Gaston, K. (Ed.). 2010. Urban Ecology (Ecological Reviews). Cambridge University Press, Cambridge, UK.

Hanski, I. & Gilpin, M. E., (reds.). 1997. Metapopulation Biology- Ecology, Genetics, and Evolution. Academic Press.

Jordbruksverket 2019. Fåglar i jordbrukslandskapet Svartvit flugsnappare Jordbruksverket, Jönköping. OVR489:33

McKinney, M. L. 2006. Urbanization as a major cause of biotic homogenization. *Biological Conservation* 127:247–260.

Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen Del 1 - fridlysning och dispenser.

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmberg, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

Paradis, E., S. R. Baillie, W. J. Sutherland, and R. D. Gregory. 1998. Patterns of natal and breeding dispersal in birds. *Journal of Animal Ecology* 67:518–536.

Peris, S. J., and M. Pescador. 2004. Effects of traffic noise on passerine populations in Mediterranean wooded pastures. *Applied Acoustics* 65:357–366.

P4 Blekinge 2020. Kråka, skrämmåsar och björktrast rödlistas
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=105&artikel=7454173>

Reed, D. H., J. J. O'Grady, B. W. Brook, J. D. Ballou, and R. Frankham. 2003. Estimates of minimum viable population sizes for vertebrates and factors influencing those estimates. *Biological Conservation* 113:23–34.

Reijnen, R., R. Foppen, T. B. Cajo, and T. Johan. 1995. The Effects of Car Traffic on Breeding Bird Populations in Woodland . III . Reduction of Density in Relation to the Proximity of Main Roads. *Journal of Applied Ecology* 32:187–202.

Reijnen, R., R. Foppen, and H. Meeuwsen. 1996. THE EFFECTS OF TRAFFIC ON THE DENSITY OF BREEDING BIRDS IN DUTCH AGRICULTURAL GRASSLANDS. *Biological Conservation*:255–260.

Sandström, U. G., P. Angelstam, and G. Mikusiński. 2006. Ecological diversity of birds in relation to the structure of urban green space. *Landscape and Urban Planning* 77:39–53.

Upplands fågelskådare 2020. <http://uof.nu/artportalen-hacknings-och-aktivitetskriterier/>

Metod för artskyddsutredning och bedömning av bevarandestatus hos fåglar

Artskyddsutredning fåglar

Inom ett planområde, där syftet är ett annat än att döda och skada fågelarterna, krävs en risk för påverkan på fågelartens bevarandestatus för att förbuden i artskyddsförordningen ska utlösas. Fokus ligger på utvalda fågelarter som antingen har markerats med ett B i bilaga 1 till artskyddsförordningen, är rödlistade eller har en negativ populationsutveckling. Eftersom fåglar hör till de så kallade EU-arterna (4 § artskyddsförordningen) så omfattas även fortplantningsområden och viloplatser av skyddet. Generellt sett anses bevarandestatusen inte påverkas om kontinuerlig ekologisk funktion säkerställs.

En beskrivning av artens förutsättningar framställs under rubriken **"Ekologi och livsmiljökrav"** för respektive utvald fågelart. Om inget annat anges kommer fakta om respektive fågelarts ekologi, utbredning och bevarandestatus från ArtDatabankens artfakta för respektive art. Var någonstans i Sverige och Europa som arten förekommer beskrivs under rubriken **"Utbredning av population"**. Bevarandestatus på lokal nivå och biogeografisk nivå eller utbredningsområdet i Sverige bedöms under rubriken **"Bevarandestatus"**. En bedömning av generella hot gentemot arten framställs under rubriken **"Hot"**. Därefter bedöms hur bevarandestatusen påverkas av den planerade exploateringen under rubriken **"Bedömning av påverkan"** med underrubrikerna **"Nationellt"**, **"Lokalt"** och livsmiljöer. Under rubriken **"Rekommendationer för att gynna arten"** beskrivs åtgärder som kan genomföras dels för att gynna arten i allmänhet dels åtgärder som kan genomföras om länsstyrelsen inte delar vår bedömning av hur genomförande av detaljplanen påverkar respektive art. I denna rapport ges inga förslag på försiktighets- och skyddsåtgärder såsom förslag på omlokalisering eller ändringar i planens utformning för att undvika att förbuden i artskyddsförordningen utlöses.

Underlag för bedömning

Bevarandestatusbedömning

Bedömningen av arternas bevarandestatus har gjort med utgångspunkt i Rödlistan 2020. För bedömning av nationella och lokala (Stockholms län) populationsstorlekar och populationstrender användes huvudsakligen data från Ottosson et al. (2012) och data från Svensk Fågeltaxering (1998-2018). Dessa uppgifter om populationsstorlekar utgör ungefärliga bedömningar, men är i dagsläget det enda tillgängliga materialet. Bedömningen av effekter på den lokala förekomsten gjordes i form av bedömningar av regional förekomst, ekologiska samband, lokal kunskap om fågelfaunan samt kvalitet på de aktuella arternas habitat.

Populationsutveckling

Populationsstorleken, och trenden i populationsstorlek kan antas vara det viktigaste kriteriet för bedömning av lokal bevarandestatus. För att kunna bedöma ett projekt eller en verksamhets påverkan på en arts lokala bevarandestatus är det nödvändigt att ha uppgifter om den lokala populationen. En population definieras som ett antal individer av samma art inom ett område där genetiskt utbyte sker (Berryman and Kindlmann 2008). På regional nivå tillhör populationen en metapopulationsstruktur. Det senare innebär ett regionalt system av lokala populationer av samma art som är rumsligt åtskilda men som har genetiskt utbyte (Hanski, I. & Gilpin 1997). En exakt avgränsning av en population/metapopulation kräver omfattande genetiska data för arten. Då sådana data generellt sett saknas är det inte möjligt att säkert göra en avgränsning av en lokal fågelpopulation. Populationsavgränsning får istället göras med hjälp av indirekta kriterier. Exempelvis kan spridningsförmågan användas som en indikator på hur det genetiska utbytet begränsas i landskapet.

Fåglar har generellt en god flygförmåga och därmed i teorin en god spridningsförmåga, vilket gör att man kan anta att en lokal populations utbredning i landskapet i teorin skulle kunna vara väldigt stor. Spridningsavstånd hos fåglar påverkas av ett flertal parametrar som habitat, socialt system, populationsstorlek, geografisk utbredning, lokal förekomst, kroppsvikt/mått, livshistorievariabler och migrationsstatus (Paradis et al. 1998). I praktiken kan arter begränsas i sitt rörelse- eller spridningsmönster av exempelvis förekomsten av habitat, sammansättningen och fördelningen av habitat i landskapet, förekomst av naturliga och icke naturliga spridningsbarriärer. Om det finns olika underarter av en och samma art bör dessa rimligen betraktas som olika populationer. På samma sätt bör tydliga skillnader i utbredningen inom/mellan biogeografisk region betraktas som populationsavgränsare.

MVP

Minsta population som kan överleva på lång sikt (minsta livskraftiga population eller ”minimum viable population” vanligen förkortat MVP) är för flera organismgrupper, inklusive ryggradsdjur har ett medelvärde beräknat till 7316 vuxna individer (medianvärdet är 5816 vuxna individer) (Reed et al. 2003). I tröskelvärdet ligger ett antagande att den aktuella livsmiljön inte minskar. Detta är inte alltid är förenligt med verkligheten, särskilt vad gäller hotade arter. För att fullt ut fungera som tröskelvärde för arter vars livsmiljö minskar skulle värdet behöva justeras (sannolikt uppåt).

MVP utgör en teoretisk gräns för när en population sannolikt undgår utdöende och är därmed inte samma sak som minsta möjliga storlek på en population med gynnsam bevarandestatus. Man kan däremot anta att om en population ligger under värdet för MVP har den garanterat inte gynnsam bevarandestatus. *Med andra ord, för en art vars uppskattade nationella, regionala eller lokala population ligger under MVP krävs ingen vidare utredning – arten har då inte gynnsam bevarandestatus.*

Den *lokala populationen antas här motsvara populationen i Stockholms län*. En art med en population i länet på mindre än 7316 vuxna individer (~3600 par) betraktas alltså vara en lokal population med icke gynnsam bevarandestatus. Detta värde användes för alla fågelarter även sådana som rimligen har större lokala populationer såsom tropikflyttare.

Utbredningsområde och livsmiljö

Om en arts nationella och lokala populationsutveckling kan anses vara livskraftig krävs vidare en bedömning av artens naturliga eller hävdbejingade utbredningsområde och livsmiljö. Syftet är att konstatera att utbredningsområdet varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid samt att det finns en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt. En bedömning kan också kompletteras med uppgifter om artens, eller den lokala förekomstens allmänna känslighet (exempelvis störningskänsliga arter, arter med låg spridningsförmåga, populationer på gränsen till artens utbredningsområde osv).

Hot

Urbanisering ger fragmentering och habitatförlust

Med urbaniseringen följer att naturlig vegetation fragmenteras vilket resulterar i öar av habitat av olika storlek och grad av isolering (Gaston 2010). Dessa fragment utgör det enda återstående naturliga habitatet och är det enda återstående underlaget för att bibehålla en naturlig biodiversitet i urbana miljöer. Studier visar att artdiversitet och abundans av många taxa minskar med grad av urbanisering (McKinney 2006, Gaston 2010). Denna minskning är särskilt tydlig för arter som är naturligt förekommande i skogar (Gaston 2010). Arter som generellt är känsliga för mänsklig störning är rimligen särskilt drabbade. Både diversitet av hackspettsarter och förekomst av individer är positivt korrelerade med storleken på de sammanhängande skogsområdets storlek och negativt korrelerade med ökande urbanisering (Myczko et al. 2014). Liknande mönster har även påvisats under svenska förhållanden av exempelvis Sandström et al. (2006). I de aktuella studierna ingick förekomst av gröngöling, men inte spillkråka.

Exploatering inom ett revir leder till en minskning av dess areal. Beroende på var i landskapet exploateringen sker kan den antingen innebära enbart en *direkt habitatförlust* till följd av att en del av

reviret raderas eller även en *indirekt habitatförlust* till följd av fragmentering av ett befintligt revir vilket kan antas sänka kvaliteten på reviret. Om exploateringen leder till faktisk isolering av en del av reviret kan habitatförlusten antas vara betydligt större än den areal som försvinner i den aktuella exploateringen.

Barriäreffekter

Många fågelarter som normalt sett söker föda i slutna skogshabitat är generellt mer ovilliga att flyga över öppna områden och därmed känsliga för barriärer i landskapet (Reijnen et al. 1995, Desrochers and Hannon 1997). Troligen delvis på grund av den ökade risken för predation som följer med exponeringen i öppna områden. Barriärpåverkan orsakade av infrastruktur och bebyggd mark kan på många sätt antas vara allvarligare då det i motsats till kalhyggen och odlad mark är permanenta, ofta sammanhängande strukturer i landskapet.

Störningseffekter

För störningskänsliga arter, dvs arter som undviker att vistas i områden där många människor rör sig kommer exploatering, troligen oavsett vilka kvalitetshöjande kompensationsåtgärder man genomför inom området, troligtvis att leda till att arten slutar att nyttja området och reviret minskar i storlek.

Utdöendeskuld

I vårt intensivt brukade skogslandskap är situationen för skogslevande arter, sannolikt värre än vad dagens populationsstorlekar indikerar. Anledningen är att arterna reagerar ”trögt” på minskningen i mängden livsmiljö. Eftersom en art överlever en kortare eller längre tid efter att dess livsmiljö blivit för liten för att hålla en så kallat livskraftig population uppkommer en tidsförskjutning i utdöendet – en så kallad utdöendeskuld. För långlivade arter som hackspettar kan det ta lång tid innan det ”förutbestämda” utdöendet slutligen inträffar.

Osäkerhet i bedömningen

Fågelobservationer i Artportalen innehåller ofta fel och brister när det gäller exakta lokalangivelser. Bästa kvalitet när det gäller noggrannhet har observationer där observatören registrerar en egen unik lokal. Denna typ av observationer har som regel en mittpunkt som stämmer väl med var observationen gjorts. De flesta fynd på Artportalen registreras i redan befintliga ”fågellokalerna”. För dessa observationer råder stor osäkerhet kring var fågeln exakt observerades då lokalerna ofta är mycket stora. Vi gör i dessa fall en expertbedömning om trovärdigheten av bedömningen. Exempelvis ”förbiflygande havsörn” ger inte skäl att arten häckar i området. I första hand baseras rapporten på egna fynd som kompletteras av fynd från artportalen som verkar trovärdiga och relevanta för platsen.

Bilaga 1

Bakgrund Artskyddsförordningen

Avsiktligt dödande eller störande av fåglar

Allt avsiktligt dödande, fångande och störande av vilda fåglar är förbjudet enligt artskyddsförordningen. Enligt domstolspraxis anses som avsiktliga även sådana handlingar där syftet inte är att döda, fånga eller störa, men där den som utför handlingen är medveten om den förutsägbara konsekvensen av sitt handlande (att det kommer att döda, fånga eller störa), men ändå genomför handlingen. Exempel på en sådan handling kan vara att i en detaljplan exploatera områden nära kända boplatser för störningskänsliga rovfåglar eller bon av spillkråka. Det krävs att störningen eller dödande kommer upp i en viss grad för att det ska betraktas som en avsiktlig handling.

Risk för påverkan på den fridlysta artens bevarandestatus kan medföra att förbuden i artskyddsförordningen utlöses. Alla fåglar är skyddade enligt artskyddsförordningens 4 § men endast arter som kräver särskild uppmärksamhet (Naturvårdsverket 2009) har utretts närmare i denna rapport. Fåglar som omfattas utgörs av: arter listade i Fågeldirektivets Bilaga 1 (se faktaruta nedan), rödlistade arter, regionalt sällsynta arter och arter med högt signalvärde. Dessa arter har en sådan juridisk status att särskilda bedömningar kan vara aktuella i samband med exploatering.

Artskyddsförordningen fågeldirektivet ska göra särskilda skyddsområden. I praktiken en särskild status i prejudikat, men inte enligt lagtexten.

Fågeldirektivet (rådets direktiv 79/409/EEG) omfattar alla vilda fågelarter som förekommer naturligt inom EU och gäller för fåglar samt deras ägg, bon och livsmiljöer. Syftet är att återskapa arternas populationer på en nivå "som svarar mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov". Det ska ske genom åtgärder riktade mot arterna och deras livsmiljöer (Naturvårdsverket 2009).

Begreppet gynnsam bevarandestatus "GYBS"

Gynnsam bevarandestatus beskriver summan av de faktorer som påverkar den berörda arten för en art för att de ska kunna finnas kvar långsiktigt. Påverkan och störning av art kopplas till den påverkan den har på artens bevarandestatus såväl för den lokala populationen som för den biogeografiska nivån i landet. En störning som påverkar artens överlevnadschanser, reproduktion eller utbredning är otillåten. En åtgärd är alltså inte tillåten om detta leder till att artens population minskar i området, särskilt om arten har en ogynnsam bevarandestatus och/eller vikande trend i landet. Vad som menas med bevarandestatus och gynnsam bevarandestatus för en art definieras i förordningen om områdesskydd 16 §.

Utdrag ur 16 § förordningen om områdesskydd

Med bevarandestatus för en art avses summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer. En arts bevarandestatus anses gynnsam när

1. uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,
2. artens naturliga eller hävdbebyggade utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och
3. det finns och sannolikt kommer att fortsätta att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

Förenklat kan man säga att om det går bra för arten kvantitativt och kvalitativt och det finns goda förutsättningar för det i fortsättningen så råder gynnsam bevarandestatus (Naturvårdsverket 2009).

För rapportering om fågeldirektivet till EU-kommissionen finns ingen särskild bedömning om bevarandestatus framtiden. Generellt sett anses bevarandestatusen inte påverkas om kontinuerlig ekologisk funktion "KEF" säkerställs.

Den officiella bedömning för svenska fågelarters nationella bevarandestatus utgörs av rödlistan som publiceras vart femte år av ArtDatabanken. Rödlistan följer internationell standard och tas fram inom ramen för de kriterier som fastställs av Internationella naturvårdsunionen (IUCN) (Faktaruta). Arter som är rödlistade i kategori CR, EN, VU och NT har enligt Naturvårdsverket dålig eller ogynnsam bevarandestatus på nationell nivå (Naturvårdsverket 2009).

Rödlistan-kategorier: Rödlistan för Sverige utarbetas av ArtDatabanken. Rödlistan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistkategorier beroende på artens status. Det finns sju kategorier: (RE) försvunnen, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (LC) livskraftig, (DD) kunskapsbrist.

Artskyddsförordningen uttrycker att en arts ”gynnsamma bevarandestatus inte får försvåras” i det ingår att den lokala populationen inte får påverkas. Det är ofta svårt att avgränsa lokal population och få rättsfall finns. Ekologigruppen utgår i våra bedömningar från den definition naturvårdsverket har i handledning till artskyddsförordningen att lokal population är en delpopulation där det finns tydliga spridningshinder till andra förekomster av arten. För flyttfåglar där spridningen inte är ett problem kan den lokala populationen utgöras av ett helt landskap eller kanske hela landet.

Skada och förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser

Förutom att arterna är fridlysta så är det också förbjudet att skada eller förstöra djurens livsmiljö, det vill säga vilo-, reproduktions-, födosöks- och övervintringsplatser, samt att avsiktligt störa, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Förbudet mot att skada eller förstöra fåglars fortplantningsområden och viloplatser är oberoende av om den lokala populationen påverkas eller ej. Det finns inte närmare definierat i någon föreskrift vad som avses med fåglars fortplantningsområden och viloplatser. Ett område för vila eller fortplantning behöver vidare rimligen uppnå en viss kvalitet för att förbudet i 4 § ska gälla. Fortplantningsområden och viloplatser går för vissa arter att biologiskt definiera och avgränsa. I vissa fall kan fortplantningsområden utgöras av sällsynta miljöer eller strukturer. Ett exempel på sådan ovanlig livsmiljö är grova gamla tallar som gärna är angripna av talticka och lämpliga som boplatser för spillkråka. Denna miljö är så ovanlig att trots att arten byter bo varje år så återkommer den ofta till samma träd. Ett annat exempel kan vara arter som använder samma bo år från år, exempelvis många arter rovfåglar. Om en sådan miljö berörs så kan skyddsåtgärder behöva vidtas för att undvika risk för skada. Livsmiljön kan jämföras med lämpligt habitat inom ett revir eller i anslutning till ett revir.